

történi oktatás lehetőségét kellene biztosítani. Ehhez kapcsolódóan bele kellene fogni – akár tekintet nélkül az európai helyzetre – a magyarországi roma dialektusok irodalmi nyelvét történi standardizálásába, nyomtatott és elektronikus fórumok biztosításával, hogy a magyar nyelvet nem anyanyelvként beszélő roma gyermekeknek lehetősége legyen a különböző tudományágakkal való ismerkedésre az anyanyelvén is.

Kiemelkedően fontosnak érzem a hátrányos helyzetű roma és nem roma gyermekek eljuttatását az óvodai intézményekbe, aminek az előmozdításához olyan eszközrendszert kell kidolgozni, amely maximálisan megpróbálja kompenzálni az adott gyermek hátrányait (többek között könyvtámogatással, térítésmentes óvodai taneszközökkel, térítésmentes étkeztetéssel). Az óvodai foglalkozások keretén belül biztosítani kell játékos formában az összes olyan műveltségi terület elérését, amelyre az iskolai rendszer épít. A magyar nyelvet nem anyanyelvként beszélő roma és nem roma (szerb, ruszin, sváb stb.) gyermekek esetében pedig gondoskodni kell a magyar nyelv elsajátítását elősegítő programokról is, a gyermekek anyanyelvét ismerő óvodapedagógus bevonásával.

Jegyzet

- (1) Berkes Béla (2004): „Romapedagógiai” tananyag: „iszákosság, bűnözés, immoralitás”. Roma Sajtóközpont – Magyar Hírlap, 01.10.
 (2) Uo.
 (3) Uo.
 (4) Uo.
 (5) Berkes Béla – S. Kállai Szilvia (2004): *Előítéletes tankönyvek: vizsgálódik a szaktárca*. Roma Sajtóközpont – Romaweb, 01.12.
 (6) Uo.

- (7) Uo.
 (8) Berkes Béla – Horváth Aladár (2004): *Előítéletes gerjesztők a romákról szóló tankönyvek*, Roma Sajtóközpont – Magyar Hírlap, 01.12.
 (9) Uo.
 (10) Uo.
 (11) Uo.
 (12) Uo.
 (13) *Vizsgálják a buta, lopós cigányokról szóló tankönyvet*. (2004) www.origo.hu, 01.12.
 (14) *Botrány az egri főiskola romológia tanszékén*, www.eduport.hu (2004) 01.13
 (15) *Veszélyes a roma tankönyv*. Roma Sajtóközpont, (2004) 03.23.
 (16) Uo.
 (17) Uo.
 (18) Balázs Sándor – Nagy Andor (2000): *A romapedagógia elméleti és gyakorlati alapjai*. Okker Kiadó, Budapest. 8.
 (19) *Emberi méltóságot sért az egri főiskola romapedagógiai szöveggyűjteménye*. (2004) www.index.hu, 03.25.
 (20) *Vizsgálják a buta, lopós cigányokról szóló tankönyvet*.
 (21) Uo.
 (22) Uo.
 (23) Uo.
 (24) Uo.
 (25) Uo.
 (26) *Botrány az egri főiskola romológia tanszékén*. (2004) www.eduport.hu, 01.13.
 (27) *Emberi méltóságot sért az egri főiskola romapedagógiai szöveggyűjteménye*. (2004) www.index.hu 03.25.
 (28) Uo.
 (29) *Botrány az egri főiskola romológia tanszékén*.
 (30) Bogdán Péter (2003): Madararkból lettünk. *Iskolakultúra*, 6–7., 189–193.
 (31) *Beszámoló a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogok Biztosának 2004. évi tevékenységéről*. www.obh.hu
 (32) Uo.
 (33) Uo.
 (34) Uo.
 (35) Uo.

Bogdán Péter
 BTK, Miskolci Egyetem

Az „Édes Anna” jogtörténeti vonatkozásai

Cikkünk *Kosztolányi Dezső* „Édes Anna” című művének feltáratlan aspektusát mutatja be a jogtörténeti források és a szöveg párhuzamos elemzésével.

A mű keletkezésének története

A Nyugat 1926. július 1-i számában indul, folytatásokban, az „Édes Anna”. Az ötlet *Kosztolányinétől* ered. „Vasárnap dél-

után van, a lány (ti. Kosztolányiék saját cselédje) nincs idehaza, nekem kell megcsinálnom azt a kávé, s ki tudja még hány-szor ma délután. Ábrándozni kezdtem. Milyen jó volna egy olyan cselédlányra szert tenni, aki mint valami gép egyéni életének és kívánalmainak legkisebb jele nélkül, mindig mindent tökéletesen elvégez...

– Te, egy novellatéma jutott az eszembe – szóltam – egy tökéletes cselédlány, aki végül is meggyilkolja a gazdáit.

– Nagyszerű – mondta rá Dide, azon nyomban. – Nagyszerű novellatéma. Mindjárt fel is jegyzem...

Másnap azután mindjárt hozzá is fogott

a novella megírásához, s a novella nőtnőtt, és valami nagyszerű lett belőle, és amit írt mindennap fölolvasta nekem, és én mindennap jobban ámultam, hogy mi lett az én szegényes elképzelésemből.” (1) Szintén Kosztolányiné írja már említett művében, hogy bár ő félve említette meg az ötletet, „magam is csodálkoztam milyen elragadtatással, fogadta. Nyilván szunnyadó hangok pendültek

meg benne.” A hang még korábban megszólalt: a „Meztelenül” több nevezetes verse és az „Ember és világ” című gyűjteménye is az „Édes Anna” témája felé mutatnak. Az „Együtt, mindig együtt” és a „Boris könyve” című művei, valamint az 1924-ben írott „Kanári” című színmű olyannyira reflektál az úr-szolga viszonyra, hogy néhány részletük kifejezetten rávetíthető az „Édes Anna” című regényre. „Boris könyve” például azonos lehet azzal a cseléd-könyvvel, melyről Kosztolányi az „Ábécé” elmélkedéseiben írja: „Édes Anna cseléd-könyvét íróasztalom fiókjában őrzöm.” (2)

A mű keletkezéstörténete mellett elhanyagolhatatlannak tartom a történelmi hát-

tér megemlítését. Az I. fejezet 1919. július 31-én délután ötkor kezdődik, amikor a proletárdiktatúra *Kun Béla* „futamodásával” véget ér. A XX. (utolsó) fejezetben, 1922 szeptember 18-a a dátum, Csonka-Magyarország felvétele a győztesek által 1919 áprilisában létrehozott Népszövetségbe, ami a per szempontjából lényegtelen, a mű aspektusából azonban figyelmen kívül nem hagyható adat.

Édes Anna 1919. augusztus 14-én áll szolgálatba Vizekhez (az „Anna” című fejezet pontosan megadja a dátumot). A XVII. fejezet („Farsang” címmel) 1920. február 16-ai dátumot említi. A XVIII. feje-

zet Vize Kornél államtitkárrá való ki-nevezéséről szól, időmeghatározása:

„a húsvéti ünnepeken egymásnak adták a kilincset a gratulálók.” Az estélyt, a tragédia estélyét „május végén egy lanyha, derült napon tartották meg”, pontosítása, 1920 május 28-a, a XIX. fejezetben történik meg, és ugyanez a fejezet, a főtárgyalást és az ítéletet november közepére datálja, tehát 1920 november kö-

zepe az eset lezárása. A jogtörténeti források hatályosságát tekintve, tehát 1920 novembere előtt születetteket kell vizsgálnunk, hiszen a visszaható hatályt a büntető-jog nem ismeri el. Az 1918 évi Népköztársaság és az 1919 évi Tanácsköztársaság idejére vonatkozó jogszabályokat, rendeleteket, melyek módosítják, átalakítják a büntetőjogi normákat például: a Gyorsított Bünvádi Perrendtartásról szóló 4038 és 4039/1919 ME (Miniszterelnöki) rendelet az 1920: 1 tc.9.§ eltörli, tartalma szerint a törvény minden szintű jogforrásra vonatkozik. Ebből következően a mű szempontjából a fent említett időszakok előtt hozott jogi normák hatályosak.

Végigvizsgálva a mű jogtörténeti hátterét, igazolást nyerhetünk a mű érzékenységére és igazságérzetére, melyet nemcsak a regény pszichológiai ráutalásaival vagy a műben unikumként megjelenő Moviszter doktorral bizonyíthatunk, hanem a jogtörténet szabályozott normái által is. A kiválasztott szereplő, büntettének elkövetése ellenére is, enyhített büntetésre „ítéltetik”, hiszen ilyenné konstruálták. Enyhítő körülményei nemcsak a pszichológiában, hanem a jogi dogmatikában is megjelennek.

A Büntető törvénykönyvről általánosságban (Btk.)

A Btk. büntetési rendszere (1878/5 tc. 20.§-65.§)

A Btk. A főbüntetés három fajtáját ismeri (1878/5 tc. 20.§): a halálbüntetés, szabadságvesztés (1878/5 tc. 20.§ 2, 3, 4, 5 pontja) és a pénzbüntetés (1878/5 20.§ 6. pontja). A halálbüntetést két bűncselekmény-kategóriában engedti meg: a király meggyilkolása vagy szándékos megölése, illetve e cselekmények kísérlete miatt (1878/5 tc. II. rész 126.§ – 278.§), illetve a bevégzett gyilkosság, vagyis embernek előre megfontolt szándékkal (praemeditatio) történt megölése miatt (1878/5 tc. 278.§ – 293.§). De mindvégig figyelembe kell vennünk az enyhítő körülményeket, illetve a beszámítást kizáró okokat, így az öntudatlan állapotot, az elmezavart, a vis maiort (ellenállhatatlan erőt), az el nem hárítható fenyegetést, valamint a jogos védelmet. (1878/5 tc. 76.§-94.§).

Édes Annára vonatkoztatva a tényállás: szándékosan vagy gondatlanságból elkövetett kettős gyilkosság. Az 1878/5 tc. 278-279-280.§ -a szabályozza.

278.§: „A ki embert előre megfontolt szándékból megöl: a gyilkosság büntetett követi el, és halállal büntetendő.”

279.§: „A ki embert szándékosan megöl, ha szándékát nem előre fontolta meg: a szándékos emberölés büntetett követi el, és tíz évtől tizenöt évig terjedő fegyházzal büntetendő.”

280.§: „Életfogytig tartó fegyházzal büntetik a szándékos emberölést: ha azt a tettes, felmenő ágbeli törvényes rokonán, házastársán, több emberen, törvénytelen gyerek saját anyján vagy törvényesítés esetében természetes atyján követte el.”

A Csemegi-kódex a szándékoság vagy gondatlanság fogalmát külön-külön nem tisztázza, viszont a büntetett (a gyilkosság annak tekinthető, tehát ilyen szempontból a gondatlanság fogalmát kizártuk) csak szándékosan lehet elkövetni, a főszabály a vétségeknél ugyanez, de a gondatlanságból (culpa) elkövetett valamely konkrét cselekményt a törvény kü-

lönös része vétségnek nyilvánítja. A gyilkosság mint büntett, „az ember élete, valamint testi épsége ellen irányuló cselekmények” (1878/ XVIII. fejezet) között szerepel. A gyilkosság büntetése halál, a már említett 279.§ alapján indokolt esetben fegyház szabható ki.

Tényállás: 1920. május 28-án, Édes Anna született 1900 (!), római katolikus vallású, vagyontalan, magyar, kettős gyilkosságért letartóztaták. Születésének dátuma fontos, hiszen a 1908: 36 tc., mely a Csemegi-kódex első, kiegészítő büntetőnovellája, a fiatakorúak (12–18) szabadságvesztéséről rendelkezik. Sőt, továbbhaladva az 1878: 5. tc. 92.§-a taglalja az enyhítő körülményeket, miszerint: „nem ítéhető halálra vagy életfogytig tartó fegyházra, hanem csak a törvényben megállapított büntetésre az, aki a büntett elkövetésnek idején 20. életévét még nem haladta túl.” Azonban halálbüntetés helyett kevesebb mint 15 évi fegyház még a 1878: 5 tc. 92.§-a alapján sem szabható ki.

A büntető perrendtartás

Az úgynevezett előkészítő eljárás a nyomozást és a vizsgálatot tartalmazza. A nyomozás célja az adatok kipuhatolása és megállapítása, melyet az ügyészség rendel el, és a rendőrség vezet le. Beszüntetése akkor szükséges, ha a vizsgálat indítványozására vagy a vádirat benyújtására elegendő adat van. Konkretizálva, Édes Anna esetében a nyomozást pillanatok alatt vizsgálat követte, hiszen elég terhelő bizonyítékot találtak (a kést mint tárgyi bizonyítékot), a helyszínen ő tartózkodott egyedül, és ráadásul beismerő vallomást is tett, sőt ujjlenyomatot is vettek tőle, ami megegyezhetett a maroklaton talált ujjlenyomatokkal, tehát elegendő mennyiségű adat állt rendelkezésre, hogy a vizsgálatot megindítsák. A vizsgálat célja azoknak az adatoknak a bírói megállapítása, melyek alapján dönteni lehet afelől, hogy van-e helye a főtárgyalás elrendelésének. A vizsgálatot a kétéves időtartamra megválasztott vizsgálóbíró vezeti és csak sajtó- vagy súlyosabb bűncselekmények esetén kötelező, illetve akkor, ha a vádat egyedül a magánvádló képviseli.

A regényben „a vizsgálóbíró, miután tüzetesen áttanulmányozta a rendőrségi jegyzőkönyveket, nem sokkal látott világosabban, mint azok, akik úton-útfélen holmi mendemondák alapján beszéltek róla...” Így első lépésként a házmesteréket „előzetes letartóztatásba helyezte”. A törvény értelmében négy esetben lehet előzetes letartóztatást alkalmazni: tettenérés; szökésre való előkészület; az eljárás alatt új bűncselekményt követett el; összejátás (collusio). Nyilvánvaló, hogy Ficcorékat ez utóbbi alapján, tettestársként tartotta számon a vizsgálóbíró, annak ellenére, hogy ellenük nem volt tárgyi bizonyíték. Az indíték megfogalmazott a műben: „messzenyúló politikai mozzanatai is lehetnek” (ehhez alapul szolgál a regény I. fejezete) ennek a gyilkosságnak, így mindenképpen „körültekintően” kell eljárni. Annát vizsgálati fogsága alatt mindennap kihallgatták, „a vizsgálóbíró kiegészítette a nyomozati adatokat, különösen az esetleges bűntársaira vonatkozóan, de most már kizártnak látszott, hogy bűntársa is legyen, a vádlott előtte se vallott egyebet, mint a rendőrségen.” A vizsgálat alatt kihallgatják a ház összes lakóját. Tények szempontjából Druma, illetve Édes István vallomása a legfontosabb. Utóbbi ellentmondásba keveredik önmagával, így vallomása nem tekinthető bizonyíték erejűnek, míg Druma vallomása a szándékosságot bizonyította: „Ő a gyilkosság éjszakáján, úgy kettő felé látta, hogy a leány a konyhakredencnél babrált, annál a fióknál, amelyből – vallomása szerint – kivette a kést...” A törvényszéki orvosszakértő bizonyítványt állított ki, mely szerint a vádlott beszámítható. A vizsgálóbíró az eljárás menetét követve az ügyiratokat az ügyészségre terjeszti és elkészíti a vádiratot. A vád: előre megfontolt szándékkal elkövetett kettős gyilkosság. Ez a mozzanat átvezet a bűnvádi perrendtartás második szakaszára.

Közbenső eljárás: vád alá helyezés (fentiekben megtörtént) és a főtárgyalásra való közvetlen idézés. Ettől kezdve lett a gyanúsítottból vádlott. A vád alá helyezés előtt terheltnak vagy gyanúsítottknak nevezik az eljárás alá vont személyt. Bűnvá-

di perrendtartás legfontosabb pontja a főtárgyalás. Menete: a vádlott viszonyaira vonatkozó kihallgatás („Édes Anna, római katolikus, vagyontalan, magyar... hosszú vádirat volt, fölolvastam félórát vett igénybe”). A megidézett személyek jelenlétének megállapítása, a vádirat vagy vádhatározat meghatározott részének felolvasása, a vádlott kihallgatása, a bizonyító eljárás, a perbeszéd, a bíróság tanácskozása (hármás bírói testület: referensbíró, szavazóbíró és a főtárgyalási elnök). A főtárgyalás elemi szereplői, a bíró, az ügyész, a védő (aki bármikor kérhető az eljárás során, a főtárgyalásra azonban a bíróság elnöke vagy az Ügyvédi Kamara köteles egyet kirendelni), a vádlott és a tanúk (jelen esetben 6 a vád és 5 a védelem részéről, már ez az egyenlőtlenség is sugallja a felek erőviszonyait). Külön vizsgálva őket újabb bizonyítékot kapunk a tárgyalás menetének hiányosságaira. A vádlott, ideális esetben, nem kényszeríthető vallomásra, a főtárgyaláson nem kötelezhető válaszadásra. Bár Anna esetében a beismerő vallomás megtörtént, a vádlott tanúként való kihallgatása formai hibákat tartalmaz. Rögtön az első: „figyelmeztetem, ha mindent bevall, segít magán, ellenben, ha tagad, csak árt magának, mert nekünk majd módunkban lesz mindent rábizonyítani”). A bizonyítóeljárás előtt megszületett az ítélet. Ezt támasztja alá a vádlott (Anna) tanúként való megkérdezése során a törvényszéki elnök által irányított kihallgatás, amely a mű olvasata közben mindenkinek szemet szúr. Csak egy exemplum: „... Hol volt akkor? – A konyhában. – mondja Édes Anna. – Igen ott volt és akkor már motozott a kredencnél, huzigálta a fiókot és kereste a kést. – Erre nem emlékszem – rebegette Anna... – Aztán mit csinált? – Aztán bementem a hálóba. – Ne zavarjuk össze. Akkor még nem ment be a hálóba. Az, később jön.” – adja szájába a törvényszéki elnök a szavakat. A törvényszéki elnök, saját koncepciója alapján, a legegyszerűbb módon rekonstruálja a történeteket. Bár a kirendelt(!) „véddőske” – kriminalista jövőjét megalapozandó – folyamatosan tiltakozik, ellenve-

téseit senki sem veszi figyelembe. Első indítványát a vádlott elméleti állapotának megvizsgálására a bíróság elveti, oka: „több ízben megvizsgálták a szakértők” – tudunkkal csak egyszer. Második indítványa, a semmisségi ok, szintén megalapozatlannak tűnik Törvényi szabályozásának két típusát ismerjük: alaki semmisségi ok – a bíróság részben vagy egészben megsemmisítheti az alsóbb bíróság ítéletét, tekintve a bírósági rendszerek alá-főlérendelt, hierarchikus viszonyára, és az alsóbb fokú bíróságot új eljárásra, vagy új ítélet meghozatalára utasíthatja (jelen esetben nem volt alacsonyabb fokú bírósági fórum); az anyagi semmisségi ok: a bíróság a megsemmisített ítélet helyett önmaga új ítéletet hozhat. (jelen esetben még nem volt, meghozott ítélet).

Édes Anna esetében valószínűsíthető, hogy egyik változat sem állja meg a helyét, hiszen a semmisségi ok eljárási szakaszban nem alkalmazható, hanem az ítélet megszületése után, mint rendes perorvoslati eljárás állja meg a helyét. Ez a regényben megjelenő formai hiba is igazolja a védő rutinalanságát, dilettantizmusát.

A főtárgyalás csúcspontja a perbeszéd, az ügyész és a védő monológja. Az ügyész fenntartja a vádiratban foglaltakat és példás büntetést követel. A védő széles monológgal próbálja „kimosni” védencét. Védőbeszédének jogtörténeti érdekessége, *Pierre Janet* lélekkörtani könyvének idézése és *Cesare Lombrosó*nak 1876-ban, a Csemegi-kódex megjelenése előtt két évvel kiadott *„L'uomo delinquente”* (A bűnöző ember) című munkája. A kriminálantropológiai iskola megalapítójának tartott torinói professzor a bűncselekmények okát az elkövetők antropológiai adottságaiban vélte felfedezni. Emellett a kriminálpszichológiai iskola is megjelenik a regényben, mégpedig Moviszter alakjában. Az elmélet nyomán Moviszter a bűncselekmény elkövetésének okait a tettes lelki, értelmi, érzelmi rendellenességre vezeti vissza. „Nem úgy bántak velem, mint egy emberrel, úgy bántak velem, mint egy géppel” – ez vallomásának lényege, követve a halotti ima moralitását: „ne tradas bestiis

animas confidentes tibi.” (Ne dobd oda a vadállatoknak a tebened bízó lelkeket.) Szerencsére az Anna mellett szóló egyedüli tanút „meghitelesítik”, tehát vallomása bizonyíték erejűvé válik.

Az ítélet: az eljárás végső szakasza, melyben a perbeszéd után a bíróság ítélethozatalra visszavonul. A mindig írásba foglalt ítélet két részből áll, a rendelkező részből és az indoklásból. A rendelkezés tartalmazza a bűncselekmény megjelölését, a bűncselekmény törvény szerinti minősítését, a kiszabott büntetést, az alkalmazott törvényszakaszok idézésével. Mind a felmentő, mind a marasztaló ítélet indoklásában a bebizonyított okokat, az enyhítő és súlyosbító körülményeket tüzetesen meg kell vizsgálni. Édes Annát „bűnös, ezért összbüntetésül tizenöt évi fegyházra, politikai jogainak elvesztésére”... ítélték. Súlyosbító ok volt a kegyetlenség, mellyel a vádlott a gyilkosságokat elkövette, de enyhítő ok volt a büntetlen előélet, a vallomása, illetve „az együgyűséggel határos műveletlensége”. A szándékosságot a bírák figyelembe vették, gondoljunk akár Druma vallomására, azonban Anna a törvények értelmében a legalacsonyabb ítéletet kapta. A dolgozatunk elején idézett három paragrafus szerint, amelyek a szándékos gyilkosságot taglalják, az ítélet enyhítő körülmények nélkül halálbüntetéssel, ráadásul kettős gyilkosság esetén, enyhítő körülményekkel életfogytig tartó fegyház lenne, Édes Annát azonban az elkövetett kettős gyilkosságért csak 15 évi fegyházra (Márianosztra) ítélik.

Az eljárás utolsó szakasza a perorvoslat lehetősége. A Bp. három perorvoslati típust különböztet meg. A felfolyamodást (az eljárásban hozott végzések ellen, ezzel a lehetőséggel Édes Anna védője élhetett volna, a használhatatlan semmisségi ok helyett), a második a fellebbezés, a már meghozott ítélet ellen, melyet az ügyész és a védő egyaránt benyújthatott. A bírósági hierarchiát tekintve a törvényszéket az ítélőtábla, majd legfelső fórumként a Kúria követte. Az 1907/18 tc. azonban módosítást vezet be a büntetőjogi eljárásban, aszerint, hogy a törvényszék ítélete ellen

beadott semmisségi panasz elbírálását a Kúria helyett a királyi táblákra bízva, derogálva ezzel a semmisségi panasz prioritását. Édes Anna esetében a fellebbezés lehetősége megadott, azonban mindkét feljebbviteli fórum az elsőfokú ítéletet helybenhagyja.

Végigvizsgálva a mű jogtörténeti hátterét, igazolást nyerhetünk a mű érzékenységre és igazságérzetére, melyet nemcsak a regény pszichológiai ráutalásaival, vagy a műben unikumként megjelenő Moviszter doktorral bizonyíthatunk, hanem a jogtörténet szabályozott normái által is. A kiválasztott szereplő, büntettének elkövetése

ellenére is, enyhített büntetésre „ítéltetik”, hiszen ilyenné konstruálták. Enyhítő körülményei nemcsak a pszichológiában, hanem a jogi dogmatikában is megjelennek.

Jegyzet

(1) Kosztolányi Dezsőné (1938): *Kosztolányi Dezső*. Budapest. 273–275.

(2) Kosztolányi Dezső (1942): *Ábécé (elmélkedések)*. Nyugat, Budapest.

Czompa Gyöngyi
BTK, ELTE

Húsz per hét

A 7. Kecskeméti Animációs Filmfesztiválról

Hogy a mozgókép rendkívül heterogén áradatával valósággal átítatja – és bizonyos fokig átformálja (deformálja?) – mindennapjainkat, azt nem kell bizonyítani: világjelenség. Ebben a mérhetetlenül összetett (alapvető értékeket és káros kacatot egyaránt tartalmazó) univerzumban az animációs filmformát manapság is bizonyos fokú lebecsülés fogadja, infantilisnak és súlytalannak bélyegzik – miközben a gondolati szféra iránti affinitása vitathatatlan.

Az animációs mozgóképi szövegekkel kapcsolatosan azonban nem is elsősorban az esztétikai értékhierarchián elfoglalt helyük a legfontosabb probléma, hanem többé-kevésbé pragmatikai jelentőségük: elsődleges fogyasztói rétege – a gyermekek – számára vajon mit jelenthetnek, mit adhatnak nekik (vagy mit vehetnek el tőlük). Az animációs film a közgondolkodásban úgyszólván a rajzfilm színönimája, jóllehet szűkebb alkategóriáról (műfajról) van szó; mindenesetre a televíziós csatornákon egyértelműen a rajzfilmek (kivált sorozat-formában) képviselik az animációs formát. A rajzfilmmel kapcsolatos befogadói kérdés valamennyi szemszögére e helyütt lehetetlen és szükségtelen kitérni; a két, talán legfontosabb – s egymással összefüggő –

kérdést azonban könnyebben behatárolhatjuk. Az egyik kérdés azt feszegeti, hogy a rajzfilmnek az empirikus valóságismeretet sokszor radikálisan föloldó öntörvényűsége (lásd a ‚Tom és Jerry‘ sorozatot) mennyiben befolyásolja a gyereknézők világról alkotott képét. A másik fő kérdés ennél kevésbé pesszimista vetületű: a mozgóképi animáció kialakította újfajta ritmusérzékelés, arányérzék miben járul/t hozzá a gondolkodás(mód)hoz? (Nem feltétlenül csak a gyermekekéhez.) Komoly kérdések, amelyek egyaránt tartoznak a befogadókra, az értük felelős személyekre, illetőleg a közoktatásban bevezetett-bevezetendő mozgókép-média oktatásának felségterületére.

*